

СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ, РОЗПОДІЛУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ В УПРАВЛІННІ МАШИНОБУДІВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

У статті досліджується поняття фінансових ресурсів туристичного підприємства, необхідність розробки антикризових заходів в управлінні фінансовими ресурсами на науковому та організаційно-практичному рівні в умовах економічної кризи. Особлива увага приділяється проблемам обґрунтування і розробки теоретичних, методичних положень і практичних рекомендацій щодо впровадження дієвого антикризового механізму в управління фінансами туристичних підприємств в Україні.

The concept of tourist enterprise financial resources has been investigated in the article. The need for development of anti-crisis measures in financial resources management on the scientific, organizational and practical levels in the environment of economic crisis have also been analyzed. Special attention is paid to the problems of validation and development of theoretical, methodical grounds and practical recommendations on introduction of effective anti-crisis mechanism in financial management of tourist enterprises in Ukraine.

Вступ. Досягнення стратегічних цілей підприємства значною мірою залежить від ефективності управління процесом формування фінансових ресурсів: визначення загальної потреби в них, формування оптимальної структури, умов їх залучення. Під час визначення потреби в коштах для фінансування діяльності підприємство виходить із запланованих обсягів діяльності та ресурсного потенціалу, необхідного для виконання поставлених завдань. Процес забезпечення залучення фінансових ресурсів з різних джерел відповідно до мети та завдань підприємства в обсягах, які відповідають фінансовим потребам підприємства, полягає в ефективному управлінні формуванням власних і позикових фінансових ресурсів.

Управління фінансовими ресурсами підприємства має будуватися таким чином, щоб підприємство могло здійснювати виробничу діяльність, отримувати прибуток, достатній для виконання своїх зобов'язань перед бюджетом, кредиторами, партнерами й постачальниками, для оновлення та розширення своєї діяльності. Іншими словами, управління фінансовими ресурсами повинно забезпечити стійке фінансове становище підприємства, його ліквідність і рентабельність. І визначальним вихідним моментом тут є раціональність формування та використання фінансових ресурсів, що особливо важливо в сучасних умовах розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень. Висвітлення різних аспектів ефективного управління фінансовими ресурсами підприємств було зроблено в роботах таких науковців: Г. Азаренкової, Ю. Воробйова, А. Ковальнової, С. Кузнецової, В. Терьохіна, І. Ткачук, Б. Холода, А. Чупіса, А. Шеремета та інших.

Разом з тим, у вітчизняній теорії та практиці недостатньо розвинуті теоретичні та методичні підходи у вирішенні завдань підвищення ефективності формування і раціонального використання фінансових ресурсів. Актуальними при цьому стають такі дослідження: визначення обсягів фінансових ресурсів у розрізі їх потреби на підприємстві, оптимізація використання фінансових ресурсів, розробка механізмів формування та ефективного їх використання, пошук методів і моделей сучасної оцінки формування та раціонального використання зазначених ресурсів.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження процесів управління фінансовими ресурсами, їх основних напрямків і завдань, виділення цілей управління, визначення шляхів найбільш раціонального використання фінансових ресурсів на машинобудівному підприємстві.

Основні результати дослідження. Зазначимо, що найбільшого поширення набула класична інтерпретація практики і теорії управління з функціональних позицій, заснована на наступних двох аксіомах: 1) основу управління складає процес, який однаковий для всіх підприємств і має універсальний характер; 2) процес управління складається з ряду дій, тобто основних функцій управління, які в сукупності формують єдине ціле.

Зміст процесу управління фінансовими ресурсами підприємства можна представити як систему трьох взаємозалежних і взаємодоповнюючих часткових процесів (підсистем), які виділяються відповідно до трьох аспектів – функціонального, прийняття рішень, інформаційного [1].

Вихідною базою є функціональний аспект, відповідно до якого процес управління складається з функцій: планування, організації, аналізу і контролю. При цьому фінансові ресурси підприємства виконують три основні функції:

- 1) формування, підтримка оптимальної структури і нарощування економічного потенціалу підприємства;
- 2) забезпечення поточної фінансово-господарської діяльності;
- 3) забезпечення участі підприємства у здійсненні соціальної політики.

У найбільш загальному вигляді управління фінансовими ресурсами спрямовано на загальний аналіз і планування майнового і фінансового стану машинобудівного підприємства; забезпечення підприємства фінансовими ресурсами (управління джерелами формування); розподіл фінансових ресурсів (інвестиційна політика і управління активами).

Логіка виділення вказаних напрямків тісно пов'язана зі структурою балансу як основною формою звітності, котра відображає майновий та фінансовий стан підприємства (рис. 1) [2].

Рис. 1. Ключові завдання фінансового менеджменту на машинобудівному підприємстві

Виділені напрямки управління одночасно визначають і основні завдання, що постають перед підприємством. У рамках першого напрямку здійснюється загальна оцінка активів підприємства і джерел їх фінансування; величини і складу фінансових ресурсів, необхідних для підтримки досягнутого економічного потенціалу підприємства і розширення його діяльності; джерел додаткового фінансування; системи контролю за станом і ефективністю використання фінансових ресурсів.

Другий напрямок передбачає детальну оцінку обсягу необхідних фінансових ресурсів; форм їх надання (довго- чи короткостроковий кредит, готівка); методів мобілізації фінансових ресурсів; ступеня доступності і часу надання фінансових ресурсів (доступність фінансових ресурсів може визначатися умовами договору; фінансові ресурси мають бути доступними в потрібному обсязі та в потрібний час); витрат, пов'язаних із залученням даного виду фінансових ресурсів (процентні ставки, інші формальні і неформальні умови надання даного джерела коштів); ризику, який пов'язаний з даним джерелом фінансових ресурсів (так, з позиції підприємства капітал власників як джерело фінансових ресурсів є менш ризикованим, ніж термінова позика банку).

Третій напрямок передбачає аналіз і оцінку довгострокових і короткострокових рішень інвестиційного характеру: оптимальність перетворення фінансових ресурсів в інші види ресурсів (матеріальні, трудові, грошові); доцільність і ефективність вкладень в основні засоби, їх склад і структура; оптимальність оборотних коштів (в цілому та за видами); ефективність фінансових вкладень. Прийняття рішень з використанням зазначених оцінок виконується в результаті аналізу альтернативних рішень, що враховують компроміс між вимогами ліквідності, фінансової стійкості і рентабельності [3].

З практичної позиції фінансові ресурси являють собою один з найважливіших важелів, за допомогою якого відбувається вплив на економіку підприємства. Цей вплив здійснюється за допомогою фінансового механізму, що представляє собою систему організації, управління і планування фінансових відносин, способів формування та використання фінансових ресурсів.

Таким чином, управління фінансовими ресурсами має передбачати оптимальність і доцільність трансформації фінансових ресурсів в інші види ресурсів (в основні засоби, оборотні кошти й фінансові вкладення) і спрямування їх на розрахунки з потенційними контрагентами. Ухвалення рішення в цій сфері повинно виконуватися в результаті аналізу альтернативних рішень, що враховують компроміс між наявним обсягом фінансових ресурсів, фінансовою політикою, пріоритетами розвитку підприємства на сучасний момент і терміновістю його боргів. При цьому необхідно враховувати наступні фактичні показники, що характеризують розвиток підприємства:

- вихідні дані про базовий стан підприємства, у тому числі відомості про розпочаті в попередньому періоді заходи щодо будівництва, реконструкції, розширення або технічного переозброєння;
- економічні нормативи, що забезпечують вимоги інтенсивного, ощадливого ведення господарства – зниження витрат на виробництво, скорочення тривалості будівництва, реконструкції й освоєння потужностей, що знову вводяться;
- показники, які відображають цілі розвитку підприємства й, насамперед, попит, замовлення на випуск, собівартість і ціни на продукцію, обсяги продажу, прибуток;
- дані про реалізацію проектів розвитку підприємства, відомості про об'єкти капітального будівництва спеціального призначення, введення яких викликано застосуванням нової техніки або технології;
- дані про обсяги й джерела фінансування виробництва (і відтворення).

Відразу варто зробити застереження, що визначення потреби у фінансових ресурсах за окремими напрямками використання на рівні конкретних кількісних показників неможливо, що обумовлено невизначеністю розвитку підприємства в ринкових умовах, неминучістю окремих коригувань у фінансовій стратегії й тактиці розвитку підприємства, можливою зміною орієнтирів у фінансовій політиці підприємства, ризиком неотримання й недоодержання окремих видів фінансових ресурсів (прибутку, дотацій і компенсацій) і пов'язаному із цим ризиком зростання фінансових труднощів, тобто ризиком можливого непогашення зобов'язань перед контрагентами. Сюди можна віднести й невизначеність зовнішніх умов розвитку – зміни цін на товарно-матеріальні цінності, основні засоби, темпи інфляції й реалізаційні ціни на продукцію. При цьому слід зазначити, що потреба у фінансових ресурсах підприємства на кожний поточний момент індивідуальна.

У зв'язку з цим, потребу у фінансових ресурсах за напрямками їх використання реально визначити лише на рівні якісних показників, що містить у собі наступні моменти: визначення шляхів досягнення цілей підприємства, аналіз варіантів, вибір оптимального варіанта. Тому ми пропонуємо наступну послідовність визначення шляхів найбільш раціонального використання фінансових ресурсів (рис. 2).

Рис. 2. Визначення шляхів найбільш раціонального використання фінансових ресурсів машинобудівного підприємства

Для комплексної оцінки ефективності процесів використання фінансових ресурсів машинобудівного підприємства доцільно залучити наступну систему критеріїв:

1. Економічної ефективності використання фінансових ресурсів: $ЧП/ФР > 0$, де ЧП – середньорічний розмір чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків та інших платежів в звітному періоді, тис. грн; ФР – середньорічний обсяг фінансових ресурсів підприємства в звітному періоді, тис. грн.

2. Підвищення економічної ефективності використання фінансових ресурсів: $ЧП/ФР > ЧП_{п}/ФР_{п}$, де $ЧП_{п}$ – середньорічний розмір чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків і інших платежів в попередньому періоді, тис. грн; $ФР_{п}$ – середньорічний обсяг фінансових ресурсів підприємства в попередньому періоді, тис. грн.

3. Оптимальної ефективності використання фінансових ресурсів: $ЧП/ФР \rightarrow \max$.

На наш погляд, використання запропонованої системи критеріїв дозволить більш обґрунтовано та комплексно оцінити ефективність процесу використання фінансових ресурсів машинобудівного підприємства.

Складність послідовності розподілу фінансових ресурсів залежить від того, наскільки відомі ймовірності можливих фінансово-господарських ситуацій, тобто, вибір варіанта визначення потреби у фінансових ресурсах простіше, якщо фінансово-господарські ситуації прогнозуються легко. Становище складніше тоді, коли дані ймовірності невідомі. У цьому випадку необхідно знати, які оцінки відносних значень можливих фінансово-господарських ситуацій і яка величина ризику при альтернативних шляхах використання фінансових ресурсів. В цьому випадку доцільним є використання експертних оцінок для встановлення ймовірностей майбутніх фінансово-господарських ситуацій і обирання на їх основі варіанта вкладання фінансових ресурсів при мініальному чи припустимому рівні ризику.

Так, запропоновані нами рекомендації щодо організації раціонального розподілу фінансових ресурсів на машинобудівному підприємстві, дозволяють використовувати фінансові ресурси з врахуванням найбільшої економічної вигоди.

Важливим етапом управління фінансовими ресурсами є визначення цілей функціонування підприємства, для чого здійснюють розукрупнення головної цілі на сукупність підцілей. За необхідності підцілі можна співвіднести з деякими аспектами діяльності підприємства (виділення маркетингових, фінансово-економічних, соціальних і інших підцілей). Загалом процес розукрупнення цілей підприємства призводить до побудови багаторівневого “дерева цілей”, при чому кількість рівнів ієрархії “дерева” визначається кількістю етапів розукрупнення, а останнє, в свою чергу, залежить від ступеня деталізації параметрів бізнес-процесів.

На нашу думку, можна виділити такі основні цілі управління фінансовими ресурсами на підприємстві, як:

- збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції;
- залучення додаткових оборотних ресурсів для забезпечення виробництва і реалізації;
- забезпечення достатнього рівня рентабельності, розробка заходів для зменшення собівартості;
- забезпечення фінансової незалежності підприємства за умов максимального рівня віддачі від використання позикових фінансових ресурсів;
- забезпечення достатнього рівня дохідності від інвестицій при прийнятному рівні ризику;
- залучення довгострокових позикових фінансових ресурсів на інвестиційні потреби тощо.

Враховуючи існування різноманітних цілей, з метою подальшої оцінки системи управління процесами формування, розміщення та використання фінансових ресурсів машинобудівного підприємства нами запропоновано інноваційну комплексну систему показників оцінки ефективності, які є основою управління [4].

Висновки. Отримані результати, еволюція поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених вказують на те, що для забезпечення ефективності використання фінансових ресурсів на підприємстві має існувати механізм їх оцінки потреб, формування, розподілу та використання. Цей механізм являє собою взаємопов’язану сукупність процесів, прийомів і підходів, яка впливає на прийняття рішень щодо формування і ефективного використання фінансових ресурсів з метою досягнення кінцевих результатів, стійкого фінансового стану, ефективної діяльності та прибутковості. Основними елементами вказаного механізму є: фінансові інструменти; фінансові прийоми, методи та моделі; функціональне забезпечення (правове, нормативне, інформаційне, технічне, програмне, фінансове, матеріальне); цільові критерії оцінки рішень; система внутрішнього контролю, яка виробляє рекомендації для коригування параметрів управління [4].

Аналіз управлінських рішень і вибір найкращого з альтернативних рішень охоплює поточні заходи щодо забезпечення відповідності між розміром сформованих фінансових ресурсів та обсягами їх витрачання, раціональність витрачання за окремими напрямками, а також відповідність їх розмірів, що витрачаються, нормативам. З огляду на це, оцінка рішень щодо формування і ефективного використання фінансових ресурсів повинна проводитися для кожного підприємства окремо. Тому, як критерій для оцінки управлінських рішень, нами запропонований показник результативності процесів формування та використання фінансових ресурсів як основа комплексної системи аналізу, що дозволяє обґрунтовано проводити відповідні розрахунки.

Для збільшення рівня показника результативності на машинобудівному підприємстві можна запропонувати такі варіанти альтернативних управлінських рішень: при розподілі прибутку більшу його частину спрямовувати на поповнення власних обігових коштів; для додаткової мобілізації фінансових ресурсів із зовнішніх джерел залучати тимчасово вільні кошти фізичних осіб та інших суб’єктів господарювання; здавати в оренду окремі об’єкти основних засобів і реалізовувати майно, яке не використовується; скоротити витрати від невиконання договірних зобов’язань їх партнерами шляхом раціонального управління дебіторською заборгованістю і суворого дотримання розрахунково-платіжної дисципліни тощо.

Література

1. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент. Т. 2 / Ю. Бригхэм, Л. Гапенски; пер. с англ.; под ред. В.В. Ковалева. – СПб.: Экономическая школа, 1998. – 669 с.
2. Друкер П.Ф. Задачи менеджмента в XXI веке / Друкер П.Ф.; пер. с англ. – М.: Вильямс, 2000. – 272 с.
3. Гончаров А.Б. Финансовый менеджмент / Гончаров А.Б. – Х.: ИНЖЕК, 2004. – 328 с.
4. Кравцова А.М. Механізм формування та ефективного використання фінансових ресурсів машинобудівного підприємства: Автореф. дис... канд. екон. наук. – Хмельницький, 2008. – 21 с.

УДК 330.322.21

С.Г. РЯСНИХ І.В. НЕСТОРИШЕН

ПВНЗ “Університет економіки і підприємництва”, м. Хмельницький

АМОРТИЗАЦІЯ ПО-УКРАЇНСЬКИ: БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ТА ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ – ЩО ГІРШЕ?

У статті розглянуто сучасний стан амортизаційної політики в Україні, проаналізовано бухгалтерський та податковий підходи, виділено їх відмінності, переваги та недоліки. Авторами відмічено, що не дивлячись на значну кількість програм щодо стимулювання інвестицій в основний капітал, їх ступінь зносу з кожним роком погіршується, що вимагає подальшого вдосконалення механізму амортизаційної політики.